

TEATR NIE TERAZ

Wyklęci. Korona i zdrada

Scenariusz, scenografia, reżyseria: TOMASZ ANTONI ŻAK

Aktorzy: ANNA WARCHAŁ (Lilka); PATRYCJA BURZAWA (Judyta);
KAROLINA SANIEK (Młoda/Gusta); MACIEJ MAŁYSA (Konrad); ANDRZEJ KRÓL
(Guślarz)

Opracowanie pieśni: zespół

Technika: RYSZARD ZAPRZAŁKA

W spektaklu wykorzystano:

- Ceremoniał koronacji Najjaśniejszego Króla Jegomości Stanisława Augusta (w:) Ordo Coronandi Regis Poloniae. Stanisław Kutrzeba, Kraków 1910;
- Ciebie Boga Wysławiamy (hymn „Te Deum laudamus”). Łaciński oryginał powstał najprawdopodobniej na przełomie IV i V wieku, a jego twórcą mógł być św. Nicetas z Remezjany. Polskie tłumaczenie przypisuje się ks. bp. Tadeuszowi Karyłowskiemu (1882-1945);
- Wincenty Gawron, Pieśń walczących Gorców. Widowisko w czterech częściach. Chicago, 1989;
- Andrzej Kołakowski, Przysięga, 2011;
- Józef Mackiewicz, Droga donikąd. Londyn 1955;
- Józef Mackiewicz, Nie trzeba głośno mówić. Londyn 1985;
- Adam Mickiewicz, Dziady, część II. Wilno 1823;
- Witold Jan Mikołajczuk (Witek Muzyk Ulicy), Proszę Polsko nie umieraj, 2021;
- Opowieści Okrągłego Stołu. Warszawa 1987, Bibliotheca Mundi;
- Juliusz Słowacki, Pieśń Konfederatów Barskich (powstała jako część dramatu „Ksiądz Marek”). Paryż 1843. Melodię napisał w latach 1970-tych Andrzej Kurylewicz na potrzeby teatralnej inscenizacji „Ksiądz Marka”;
- Rajnold Suchodolski, Polonez Kościuszki (w:) Ulubione pieśni. Warszawa, 1831;
- John Ronald Reuel Tolkien, Władca pierścieni. Warszawa 1961-1963;
- Stanisław Wyspiański, Wesele. Kraków, 1901;
- Stanisław Wyspiański, Wyzwolenie. Kraków, 1903;
- Władysław Załogowicz „Felek”, Wyrok prawo-MOCNY. Wspomnienia z lat więziennych 1951-1954. Wrocław, 1990-1991 (wykonano 6 szt. z oryginału drukowanego w Toronto (Kanada)).

Premiera: „Polana Śmierci” k. Starego Grodkowa. Województwo Opolskie. 19 września 2026 r.

Podziękowania dla:

Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie; I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Orkana w Limanowej; Zespołu Szkół Ponadpodstawowych im. Józefa Piłsudskiego w Zakliczynie; Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych im. Jana Pawła II w Gromniku; Nyskiego Domu Kultury im. Wandy Pawlik, Instytutu Pamięci Narodowej - Delegatura w Opolu; Zakliczyńskiego Centrum Kultury; Studio Telewizyjnego w Tarnowie - STARnowa.tv; Tarnowskiego Kuriera Kulturalnego.

W powstanie spektaklu zaangażowani byli:

Monika Florek, Małgorzata Jablonksi, Anna Kołakowska, Joanna Lusek, Dawid Chrobak, Rafał Golec, Stanisław Golec, Damian Król, Paweł Nakonieczny, Jarosław Szarek, Marcin Żukowski.

**Spektakl „Wyklęci. Korona i zdrada” dedykuję ZDZISŁAWOWI BERNACKIEMU
mojemu duchowemu wołyńskiemu Bratu**

TAŻ

(...) Taki oto ołtarz – stanął w piekle,
gdzie sam czart pięścią w blat tłukł wściekle
i niczym pajak w sieci krat,
w głowę ofiary sączył jad...
za lampki ostrym snopem światła
siedział ON – nowej wiary kapłan –
niegodny sługa złego prawa,
gdzie „człowiek” to jedynie „sprawa”...
(...) nie wiem, czy to wyroki boże,
czy raczej sprawka istic diabła:
Kaina grzech zmywać krwią Abła –
i mienić karygodną zbrodnią
wierność, szlachetność, prawość, godność,
zaś grabież prawem zwać, strach zgodą,
fałsz prawdą, a ucisk swobodą... (...)

Zdzisław Bernacki, Piekło III [w:] Baśń Stołu Dębowego. Opole 2013

Wyklęci...

Ćwierć wieku temu Teatr Nie Teraz stworzył spektakl „Na etapie”. W polskim teatrze była to pierwsza próba opowiedzenia o Żołnierzach Wyklętych. Inspiracją dla przedstawienia były losy, wówczas jeszcze prawie nie znanej, Danusi Siedzikówny ps. „Inka”. Dekadę później wróciliśmy do historii podziemia niepodległościowego, ale tym razem chcieliśmy opowiedzieć więcej o tym pokoleniu, które po 1944 roku „zostało w lesie”. Przed sobą postawiliśmy wtedy pytanie: Jak oni to wytrzymali? Co dawało im siłę, aby nie zrezygnować z walki wobec komunistycznej eksterminacji, zdrady aliantów oraz judaszowstwa tak wielu spośród „swoich”?

Dzisiaj dzieje Armii Wyklętej dla każdego chcącego są dostępne w wersji niezakłamanej. Mamy nawet adekwatne święto państwowe obchodzone 1 marca, ale jednocześnie ludzie kochający Ojczyznę tak jak przed laty spotykają się z ostracyzmem, a w sferze publicznej (media, kultura, polityka) Żołnierze Wyklęci znów są stygmatyzowani epitetem „bandyci”. Historia więc powraca, a ignorancja i ojkofobiczne zaprzaństwo nie są piętnowane, czyli mamy kolejny etap tej samej wojny o Ojczyznę, o jej suwerenność. I to wszystko dzieje się w czasie, gdy przywołujemy jedno z najważniejszych wydarzeń historii konstytuujące naszą państwowość - 1000-lecie Koronacji Bolesława Chrobrego na Króla Polski...

Tak narodził się pomysł kolejnego spotkania z Armią Wyklętą i chęć zrozumienia poprzez sztukę istoty tradycji będącej źródłem tej tożsamości, która przez wieki zginała kolana tylko przed Panem Bogiem, a symbolem której była korona nad głową Białego Orła oraz wieńczący tę koronę znak krzyża. Jedną z inspiracji w pracach, które rozpoczęliśmy w Roku Pańskim 2025, była znów postać młodej dziewczyny z niepodległościowej powojennej konspiracji - Stasi Golec ps. „Gusta”. Ale tym razem postanowiliśmy pójść dalej niż do czasów sowieckiej eksterminacji i ubeckich katowni. W dramatycznym spektrum spektaklu ważne są więc nie tylko tamte czasy i doszukiwanie się ich historycznych konsekwencji w wydarzeniach roku 1956, czy nawet tych z lat 1981 i 1989. Interesuje nas bowiem los Wyklętych w wieku XXI, a

jeszcze bardziej, co ich rodacy mogą zrobić z pamięcią korony króla Chrobrego, co mogą zrobić z wiarą w Boga w Trójcy Jedynej.

Tomasz A. Żak

Fragmenty recenzji:

Jestem dramaturgiem. **Chciałem podziękować zespołowi i powiedzieć, że dokonał naprawdę cudu.** Ja jestem nie tylko dramaturgiem, ale byłem też harcerzykiem w czasie okupacji, czyli w Szarych Szeregach. I to, co tutaj zostało pokazane, to wyście **Państwo pokazali moich najbliższych kolegów, moje koleżanki, moje całe to środowisko**, w którym ja się obracałem w czasie okupacji; tych ludzi, którzy ginęli potem w Powstaniu. I ja jakoś, nie wiem, przeszedłem szczęśliwie przez Powstanie, a potem przez obozy koncentracyjne i potem przez te tutaj więzienia komunistyczne...

Natomiast to, że Państwo, aktorzy – znakomici, reżyser – oczywiście jest tutaj niesłychanie ważny... **zostało to naprawdę odtworzone – klimat, klimat tamtych czasów.** Myślenie tych ludzi, tych młodych ludzi, często naiwne. **Wiara, jakaś ogromna wiara w Polskę**, w patriotyzm, w zwycięstwo, w wartości. **To wszystko zostało pokazane niesłychanie plastycznie.** I ja to chcę ocenić, jako dramaturg. To chciałem powiedzieć.

Gratuluję wielkiej sztuki!

Janusz Krasiński, prozaik i dramaturg

21 kwietnia 2012 (wypowiedź po premierze spektaklu „Wyklęci”)

Areszt Śledczy Warszawa-Mokotów („więzienie na Rakowieckiej”)

Nie w sali teatralnej, lecz w miejscu, które jest świadkiem zbrodniczych wydarzeń powojennej historii Polski. Na Polanie Śmierci koło Starego Grodkowa odbyła się premiera spektaklu „Wyklęci. Korona i zdrada” Teatru Nie Teraz (...)

Twórcy spektaklu chcieli jednak, aby przywołana historia nie pozostała wyłącznie opowieścią o przeszłości. Poprzez wykorzystanie klasyki literatury polskiej i światowej, pieśni zarówno dawnych, jak i współczesnych autorów, artyści starali się pokazać, że **troska o polskie dziedzictwo**, która przyświecała pokoleniu Żołnierzy Wyklętych, nie może być obca także współczesnym Polakom. Aktorzy przez cały spektakl **dźgali sumienia widzów**, wskazując na sprawy, które można nazwać nowymi **wcieleniami jałtańskiej zdrady i naszej, polskiej krótkowzroczności**, przez którą tytułowa korona – symbol państwowej niezależności – nie tyle pokrywa się kurzem, ale jest oddawana za przysłowiową garść paciorków.

(...) właśnie **sztuka, która porusza i każe myśleć**, pozwala utrwać doświadczenia, których nie da się przekazać wyłącznie poprzez oficjalne uroczystości czy symboliczne gesty (...)

Marcin Żukowski, Wrócili tam, gdzie historia zostawiła bliznę. Teatr w miejscu komunistycznej zbrodni dźgał sumienia

20 września 2026 (po premierze spektaklu „Wyklęci. Korona i zdrada”)

<https://nto.pl/wrocili-tam-gdzie-historia-zostawila-blizne-teatr-w-miejscu-komunistycznej-zbrodni-dzgal-sumienia/ar/c1p2-29368835>

(...) Należy zauważyć, że **przedsięwzięcia Teatru Nie Teraz**, nawet gdy nie wiążą się bezpośrednio z dziełem któregoś z naszych wielkich romantyków, **mieszczą się w nurcie niepodległościowym** wywodzącym się z polskiego romantyzmu. Tylko ta scena ma moralne i artystyczne prawo reprezentować polski teatr w Roku Romantyzmu.

(...) **Teatr Nie Teraz jest odważnym świadectwem naszej wiary i patriotyzmu.** Zwłaszcza dziś potrzeba nam teatru o takim właśnie wymiarze (...)

*Temida Stankiewicz-Podhorecka, Fałszywym trendom pod prąd
WPIS. Wiara, Patriotyzm i Sztuka. Nr 7-8 (141-142), 2022*

Uwarunkowania techniczne

Ekipa realizacyjna:

Aktorzy – 5 osób (w tym 3 kobiety)

Obsługa techniczna – 2 lub 3 osoby

Kontakt w sprawach technicznych: Ryszard Zaprzalka – 795-206706;

smagaczryszard@poczta.onet.pl

Konieczne warunki prezentacji:

Przestrzeń sceniczna to prostokąt o minimalnych wymiarach 4 metry (szerokość) x 10 m (długość) x 4 m (wysokość). Widownia jest zlokalizowana wzdłuż dwóch dłuższych boków tego prostokąta (2 lub 3 rzędy, optymalnie w układzie amfiteatralnym lub scena na podeście). Konieczne jest zupełne wyciemnienie sali, sterowanie światłem lub dostęp do siły (380V) i ew. możliwość podwieszenia świateł (np. na rampie lub sztankietach). Prosimy o przygotowanie mobilnej drabiny. Używanych jest nie mniej jak 7 reflektorów (minimum 500W każdy). Garderoby dla aktorów winny być zlokalizowane nieopodal sceny i – o ile to możliwe – zaopatrzone w łazienkę z prysznicem. Prosimy też o przygotowanie środków pozwalających na dokładne wymycie powierzchni sceny. Podczas spektaklu nie będą wpuszczane osoby spóźniające się. Prosimy również o przestrzeganie zakazu fotografowania, filmowania i nagrywania spektaklu bez zgody teatru.

Czas montażu spektaklu:

Nie mniej jak 3 godz. (ponadto 1 godz. przed spektaklem to czas niezakłócanej rozgrzewki aktorów). Demontaż spektaklu trwa ok. 1 godz.

Media:

Teatr dysponuje własnym serwisem fotograficznym oraz informacyjnym. Istnieje możliwość organizacji konferencji prasowej przed, jak i po spektaklu, ale tylko poza czasem montażu/demontażu.

TEATR NIE TERAZ

Teatr Nie Teraz (TNT) istnieje od 1980 roku.

Od sierpnia 2019 roku, po wielu latach przygotowań, **zainicjował działalność Ośrodka Praktyk Artystycznych**, co jest obecnie realizowane w ramach współpracy z Gminą i Miastem Zakliczyn oraz z Zakliczyńskim Centrum Kultury we wsi Ruda Kameralna.

Współpracował z najważniejszymi ośrodkami teatru poszukującego: Instytutem Grotowskiego we Wrocławiu, Ośrodkiem Praktyk Teatralnych Gardzienice, Workcenter of Jerzy Grotowski and Thomas Richards w Pontederze we Włoszech. **Organizował cykle warsztatowe**, m.in. z artystami z Wielkiej Brytanii i Azji: Singapuru, Japonii i Korei. Własną metodę warsztatową promuje poprzez **autorskie warsztaty „Teatr dla Tradycji”**.

Jest autorem premier scenicznych, spektakli ulicznych i działań o charakterze „work in progress”. Uczestniczył w najważniejszych festiwalach teatru poszukującego w Polsce, m.in.: Krakowskich Reminiscencji Teatralnych, Łódzkich Spotkaniach Teatralnych, Poznańskim Festiwalu MALTA, Międzynarodowym Festiwalu Teatru Ulicznego w Jeleniej Górze, Międzynarodowym Festiwalu Studenckim FAMA w Świnoujściu, czy także w Festiwalu Niepokorni-Niezlomni-Wyklęci w Gdyni.

Był organizatorem dwóch edycji ogólnopolskiego interdyscyplinarnego festiwalu „**Spotkania Teatrów Innych**” w Tarnowie oraz współtworzył kilkuletni cykl „**Teatralnych Spotkań Obrzeży**” w Galerii Władysława Hasióra w Zakopanem. **Jest autorem dużych projektów artystycznych (w tym międzynarodowych)**, m.in.: „Próba Wyobraźni”, „Tichsze”, „Ikostas”, „Kwiaty”, „Czym wypełnić puste ramy”, „Drzewo Krzyża”. Występował niemal we wszystkich zakątkach Polski. Odwiedził również Ukrainę, Czechosłowację, Niemcy, Szwajcarię, Austrię i Francję.

Twórcy TNT w roku 2000, **jako pierwsi w Polsce**, stworzyli spektakl o Armii Wyklętej („**Na Etapie**”), czyli opowieść o ludziach, którzy z bronią w ręku walczyli przeciwko komunistycznemu zniewoleniu kraju. Do tej tematyki teatr wrócił po 12 latach przedstawieniem „**Wyklęci**”. Równie prekursorskim jest spektakl „**Ballada o Wołyniu**” (2011), mówiący o ludobójczej zagładzie Polaków na południowo-wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej, dokonanej w latach 1943-47 przez nacjonalistów ukraińskich. O nader często zakłamanych relacjach polsko-żydowsko-niemieckich jest inscenizacja dramatu Romana Brandstaettera „**Dzień gniewu**” (2013). TNT sięga również do klasyki, np. do „Antygony” Sofoklesa – „**Kreon 2010**” z roku 2014 czy „**Lekcji**” Ionesco z roku 2015. W roku 2016 TNT był organizatorem jubileuszu 80-lecia prof. Kazimierza Brauna oraz inscenizatorem jego dramatu „**Powrót Norwida**”, a w roku 2017 stworzył przedstawienie „**Koniec świata**”, odwołujące się m.in. do objawień fatimskich. Rok 2018 to wielki projekt artystyczny – „**WYKLĘCI 44**”, czyli teatralna wędrówka po Polsce ze spektaklem „**Wyklęci**” śladami żołnierzy podziemia antykomunistycznego. W roku 2019 swą premierę miało przedstawienie „**Nie odchódź mnie! Tryptyk kresowy**” oparte na tekstach Stanisławy Wiatr-Partyki, a w 2020 nowatorska inscenizacja baśni Marii Konopnickiej „**O krasnoludkach i o sierotce Marysi**”, zrealizowana we współpracy z Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu. W kolejnych latach współpraca z Żarnowcem była kontynuowana, czego efektem są m.in. takie spektakle jak „**Prometeusz i Syzyf**” (2022) i „**Pisz do mnie więcej**” (2023). W roku 2022 swą premierę miało przedstawienie „**Pokonać piekło**”, którego bohaterami są dwaj polscy męczennicy – św. o. Andrzej Bobola i bł. ks. Jerzy Popiełuszko, a w roku 2026 przedstawienie „**Dwie Siostry**”, które odwołując się do postaci Józefitki, siostry Marii Kolumby, jest pierwszym w polskim teatrze spektaklem o powołaniu duchownym kobiet.

TNT organizuje spotkania poetyckie i dyskusyjne. **Angażuje się w przedsięwzięcia kulturotwórcze** i społeczne. Współpracuje z zespołami kultury ludowej. Prowadzi konsekwentną działalność edukacyjną, m.in. poprzez tzw. **lekcje teatralne**. Od roku 2014 do 2018 współpracował z Gimnazjum nr 4 im. Jerzego Brauna w Tarnowie, realizując tam unikatowy projekt „**Edukacja przez kreację**”. Wydaje nieperiodyczne czasopismo „**Intuicje**”.

www.nieteraz.pl www.facebook.com/teatrnieteraz/
e-mail: teatr.nie.teraz.44@gmail.com